

OBSAH

PŘEDMLUVA	5
PREVENCE, JEJÍ ÚKOLY A CÍL	7
Stručný historický přehled vzniku prevence	7
Kolektivní a individuální metody ochrany zdraví	8
Defektologická prevence	9
Prevence defektu	9
Prevence defektivit	9
Příčiny defektivit	10
Lógopedická prevence	11
Obecné předpoklady prevence	12
Výchova	12
Duševní hygiena	12
SDĚLOVACÍ - DOROZUMÍVACÍ PROCES, JEHO PROSTŘEDKY A VÝZNAM V NAŠÍ SPOLEČNOSTI	13
Význam řeči pro dorozumívání	14
Jiné způsoby dorozumívání	14
Význam řeči v hromadných sdělovacích prostředcích	16
Nutnost zvýšené péče o kulturu řeči	18
BIOLOGICKÉ FAKTORY ŘEČI	20
Biologické faktory	20
Reflexy: podmíněné a nepodmíněné	20
Reflexní oblouk:	21
podnět, impuls	21
přijímač či receptor	21
ústřední nervový systém	21
výkonný orgán, efektor	21
Reflexní okruh	21
Sluchový receptor:	23
anatomické a fyziologické vlastnosti zevního, středního a vnitřního ucha	23
Centrální oddíl reflexního okruhu	26
Nižší nervová činnost	26
Vyšší nervová činnost	26
První a druhá signální soustava	26
Centrální řečové funkce řečové oblasti	27
Význam vedoucí mozkové polokoule	27
Výkonný orgán řeči — efektor	29
Dýchací soustava	29
Hlasotvorné, fonační ústrojí	29
Hláskotvorné, artikulační ústrojí	31

Spojení ústředního nervového systému s efektozem	34
Další smysly mající vztah k řeči	35
Smysl pohybový, motorický	35
Pohybocit, polohocit, smysl polohorovnovážný	35
Význam pohybové výchovy pro řeč a vývoj dítěte	35
Zrak	36
SPOLEČENSKÉ FAKTORY ŘEČI	36
Prostředí	36
Rodina:	37
úplná rodina, hmotné a zdravotní poměry, citové vztahy mezi jednotlivými členy. Odraz disharmonie v rodině na dětech, neúplná rodina, vliv rodinného prostředí na řeč dětí	38
Změny povahy a chování dětí v důsledku nepříznivého vlivu prostředí:	39
Děti těkavé, neklidné	39
Děti málo pohyblivé	39
Děti nápadně bázlivé	39
Citové potřeby dítěte	40
Kolektivní výchova v dětských zařízeních:	41
trvale umístění dětí, kojenecké ústavy, dětské domovy, celotýdenní mateřské školy, internátní školy; kombinovaná výchova, jesle, denní mateřské a jiné školy	42
Vývojová stadia řeči	43
První hlasové projevy	43
křik kojenců, diferenciacie křiku, křik jako projev libosti a nelibosti	43
Broukání	44
pudové, napodobovací	43
Rozumění řeči a její napodobení	44
Melodie a rytmus řeči	44
Mluvní podněty k napodobení	46
Správný mluvní vzor	46
Důsledky nesprávného mluvního vzoru	46
Vlastní vývoj řeči	47
Okolnosti rozhodné pro vývoj výslovnosti u dítěte	47
Růst dětské slovní zásoby	49
Výchova řeči jako součást komplexní výchovy dítěte	50
PORUCHY ŘEČI A JEJICH PREVENCE	51
Některé obecné poznatky	51
Organické poruchy	52
Funkční poruchy	52
Vliv typů vyšší nervové činnosti na rozvoj osobnosti dítěte a na vývoj řeči	52

První centrální typ (sangvinický)	52
Druhý centrální typ (flegmatický)	53
První krajní typ (cholerický a jeho varianty)	53
Druhý krajní typ (melancholický)	53
Lateralita a její význam pro vývoj řeči	53
Úchylky tvarové, morfologické	53
Úchylky činností, funkční	54
Nadřazenost, dominance jedné z mozkových polokoulí	54
Pravostranná převaha funkcí, levorukost	54
Levostranná převaha funkcí, pravorukost	54
Překřížená lateralita	54
Nevyhraněná řídicí funkce mozku	54
Nevhodnost přecvičování silných leváků	55
HLAVNÍ VÝCHOVNÉ ZÁSADY VÝVOJE A ROZVÍJENÍ ŘEČI	55
Výchova řeči jako součást komplexní výchovy dítěte	55
Základní společenské podmínky	56
Uspokojování biologických potřeb	56
Vývoj kladných citových vztahů	57
Správný vzor hlasu a řeči	57
Procvičování pohybu	58
Zrakové vnímání pohybu mluvidel a mimiky	58
Rozvíjení sluchu	58
Slovní spojení s poznáváním a pohybem	58
Běžné obtíže při vývoji řeči	58
Rozvíjení řeči v předškolním věku	59
Zvětšování slovní zásoby	60
Zdokonalování gramatické stavby	61
Význam zpěvu, říkanek a hádanek	61
Samostatné vyprávění, reprodukce a dramatizace	62
Jazyková cvičení	63
Pohybové hry se slovním doprovodem	63
Spolupráce rodičů s pracovníky jeslí a mateřských škol	63
TYPY VÝVOJOVÝCH PORUCH ŘEČI, PŘÍČINY A MOŽNOSTI PRE- VENCE	64
Fyziologická nemluvnost	64
Prodloužená fyziologická nemluvnost	64
TYPY VÝVOJOVÝCH PORUCH	65
Vývoj řeči:	
Vývoj opožděný	65
Vývoj omezený	66
Vývoj přerušovaný	66
Vývoj předčasný	67

Vývoj nesprávný	67
Dětská nemluvnost, alálie	68
PORUCHY HLASU	70
Dětská chraptivost	70
Nesprávný vzor hlasu v rodině a ve škole	70
Hygiena hlasu jako prevence hlasových poruch	71
Mutace, změny hlasu v dospívání	72
Prevence poruch mutace	72
PORUCHY ZVUKU ŘEČI — HUHŇAVOST	73
Zavřená huhňavost:	
přechodná	73
funkční	73
organická	74
třetí mandle a její následky	74
Otevřená huhňavost	75
Smíšená huhňavost	75
Možnosti prevence	76
PORUCHY VÝSLOVNOSTI — DYSLÁLIE	77
Nedokonalá výslovnost malých dětí	77
Záměna hlásek	77
Nesprávná výslovnost hlásek	77
Vynechávání hlásek	77
Patlavost slabičná a slovní	77
Nesrozumitelná řeč	77
Organické a společenské příčiny patlavosti	78
Prevence poruch výslovnosti	79
PORUCHY ŘEČI NA PODKLADĚ CHOROB NĚKTERÝCH SMYSLŮ	80
Sluchový analyzátor, jeho poruchy a možnosti prevence	80
Poruchy a choroby zevního ucha, změny na řeči, prevence	80
Poruchy a choroby středního ucha, odraz na řeči, prevence	81
Poruchy a choroby vnímacího ústrojí, odraz na řeči, prevence	82
Význam smyslů pro řeč	83
Smysl pohybový, pohybovit a polohovit	85
Pohybová výchova jako součást prevence vývoje řeči	85
Zrak a jeho význam pro vývoj řeči, pro čtení a psaní	85
VZTAH MEZI PORUCHAMI INTELEKTU A ŘEČÍ	86
Definice poruch intelektu	86
Rozdělení poruch	86
Příčiny mentálních poruch	86

Řeč mentálně retardovaných dětí	86
Prevence mentálního poškození	88
Výchova a výuka ve zvláštních školách	89
Výchova v zařízeních ministerstva práce a sociálních věcí	89
Výchova řeči mentálně postižených dětí	89
Navození citového vztahu	90
Rozvoj pohybových dovedností	90
Průpravná cvičení k vyvození hlásek	91
Spojování jednotlivých hlásek ve slabiky a slova	92
Přiměřené podněty k porozumění a vyslovení slov	93
Sociální rozumová zaostalost	93
Prevence společenské a mluvní zanedbanosti	94
PORUCHY ŘEČI NA PODKLADĚ ORGANICKÉHO POŠKOZENÍ MOZKU	95
Afázie pohybová, motorická	96
Afázie smyslová, senzorická	96
Afázie úplná	96
Ochranná opatření	96
Dysartrie:	
příčiny a příznaky na řeči	97
zdravotnická prevence	97
ošetření poruchy hybnosti a řeči	97
PORUCHY ŘEČI PŘI DUŠEVNÍCH CHOROBÁCH	97
Neurózy	98
Experimentální neurózy	98
Neurózy a psychoneurózy	99
Náklonnost, dispozice	99
Vyvolávající příčiny:	
Konfliktové situace	99
Zátěž	99
Stres	99
Náročné situace	100
Neurotické příznaky	100
MLUVNÍ NEURÓZY	101
Sociální adaptace	101
Koktavost, dysfemie, balbuties	101
Vznik koktavosti	101
Příznaky koktavosti	102
Vnitřní koktavost	104
Prevence koktavosti	
v předškolním období	105
u školních začátečníků	105

Ošetření koktavosti	106
Shrnutí preventivních opatření	107
Nevhodný názor veřejnosti na koktavost	107
Brebtavost	110
Příčiny	110
Příznaky	110
Ošetření	110
Prevence brebtavosti	110
Mutismus, elektivní mutismus	110
Příčiny, možnosti prevence	111
NĚKTERÉ POZNATKY O PORUCHÁCH ČTENÍ A PSANÍ	112
Vztah mezi řečí a písmem	112
Poruchy čtení a psaní	113
Vývojové poruchy čtení a psaní	113
Prevence poruch čtení a psaní	114
Některé zkušenosti ze speciálních tříd	114
ORGANIZACE LOGOPEDICKÉ PÉČE	115
Péče preventivní, léčebná, výchovná	115
Zákonné podklady logopedické péče v ČSSR	116
Směrnice ministerstva zdravotnictví	116
Poradny pro nápravu vad řeči	117
Krajské logopedické poradny	118
Pracovníci logopedických poraden	118
Výchova a vzdělávání dětí s vadami řeči	118
Školy pro vadně mluvící	118
Škola pro nemluvící	118
Výchova a vzdělávání dětí s vadami sluchu	119
Školy pro nedoslýchavé	119
Školy pro žáky se zbytky sluchu	120
Školy pro neslyšící	120
Školy pro žáky s kombinovanými vadami	121
Výchova a vzdělávání dětí s poruchou čtení a psaní	122
Zřizování specializovaných tříd	122
Zařazování žáků	122
Vyučování a hodnocení prospěchu	122
Školy II. cyklu pro mládež s vadami sluchu	123
Gymnázium pro mládež s vadami sluchu	123
Odborné učiliště	123
Přijímání žáků	123
PŘEHLED ŠKOL PRO ŽÁKY S VADAMI ŘEČI PODLE KRAJŮ A STAVU V ROCE 1979	124

SÍŤ ŠKOL PRO DĚTI A MLÁDEŽ S VADAMI SLUCHU V ČSR PODLE KRAJŮ A STAVU VE ŠK. ROCE 1978–1979	125
LOGOPEDICKÁ OSVĚTA	126
Organizace logopedické osvěty	127
Všeobecné zásady logopedické osvěty	128
Metody a prostředky logopedické osvěty	129
Volba metod osvětové činnosti	129
Některé nejdůležitější metody a jejich využití v logopedické osvětě	130
Přednáška	130
Cyklus přednášek	130
Besedy	131
Semináře	131
Instruktáže	131
Individuální rozhovory	131
Rozhlas	131
Gramofonové nahrávky	131
Literatura	131
Leták, plakát, heslo, nástěnka	132
Film, diafilm	133
Divadelní hra	133
NEJDŮLEŽITĚJŠÍ HLEDISKA OVLIVŇUJÍCÍ LOGOPEDICKOU OSVĚTU	134
VYSVĚTLIVKY POUŽITÝCH CIZÍCH SLOV A ODBORNÝCH VÝ- RAZŮ	139
SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY RODIČŮM	141
SEZNAM LITERATURY DOPORUČENÉ UČITELŮM, VYCHOVATE- LŮM A OSTATNÍM VÝCHOVNÝM PRACOVNÍKŮM	142
DALŠÍ POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA VHODNÁ K HLUBŠÍMU POZNÁNÍ PROBLEMATIKY	143